

TÜRKİYE'DE KADIN İŞÇİ GERÇEĞİ: DAHA FAZLA AYRIMCILIK, DÜŞÜK ÜCRET, GÜVENCESİZ İSTİHDAM

7 Mart 2018, İstanbul

Giriş

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Dairesi (DİSK-AR) tarafından hazırlanan ve özet sonuçları kamuoyuna açıklanan **Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği 2017** araştırması¹ işçi sınıfının çalışma ve yaşama koşulları yanında kadının çalışma hayatındaki durumu ve toplumsal cinsiyet ile ilgili algı ve beklentileri konusunda da önemli veriler sunmaktadır. **Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği (2017)** araştırmasının verilerinden yararlanılarak oluşturulan bu rapor, işçi kadınların çalışma ve yaşama koşullarını; yaptıkları işleri, ücret seviyelerini, işyerinde yaşadıkları ayrımcılığı görünür kılmak için hazırlanmıştır.

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü vesilesiyle **Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği** araştırmasından derlediğimiz **Türkiye'de Kadın İşçi Gerçeği** raporunda aşağıda bulgular yer almaktadır:

Özet

- Kadınların çalışma hayatındaki en önemli üç sorunu: Düşük ücret, işsizlik, sigortasız çalıştırılma.
- Kadınlar erkeklerden daha düşük ücret alıyor!
- Kadınların yüzde 63,9'u çalışma hayatından memnun değil!
- Kadınların en az yüzde 92'si sendikasız.
- Kadınların kıdem süresi erkeklere göre oldukça geride!
- İşyerinde kadına ayrımcılık düzeyi yüksek!
- Kadınların yüzde 23,2'si işe alım sürecinde ayrımcılık yaşıyor!
- Kadın işçilerin yüzde 86'sı işyerlerinde çocuk bakım desteğinin olmadığını söylüyor!
- Kadınların yüzde 25'i güvencesiz işlerde çalışıyor.

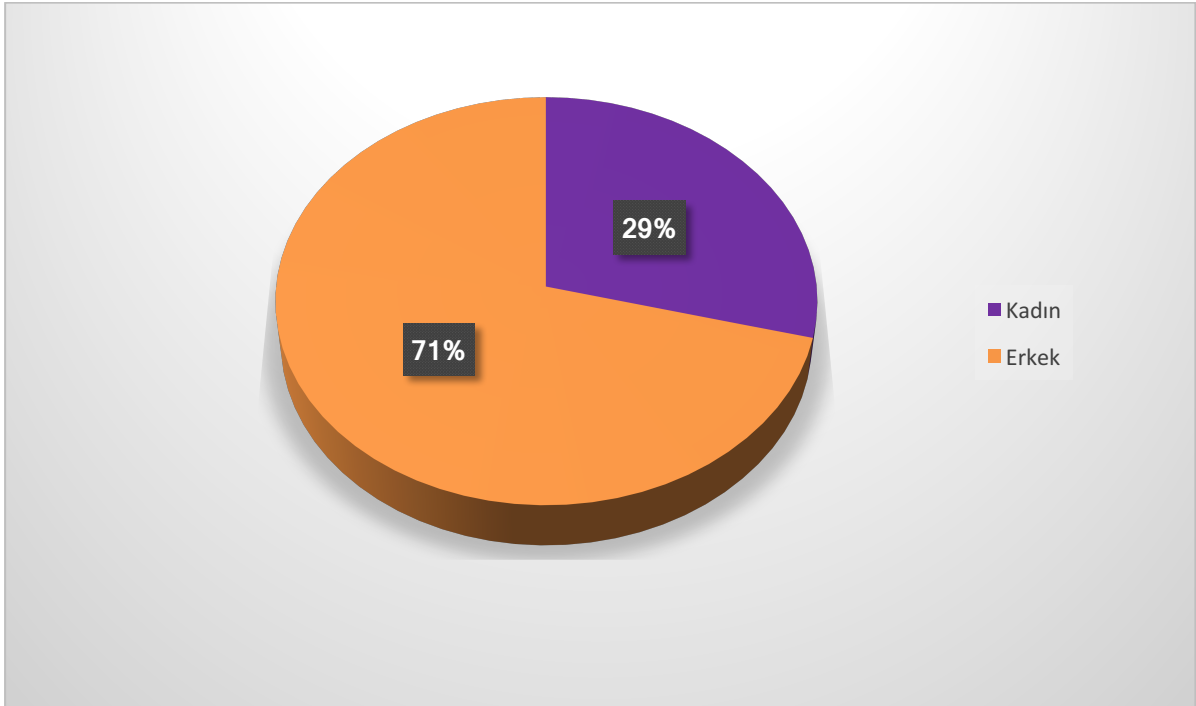
¹ <http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2018/02/DISK-Turkiye-Isçi-Sinifi-Arastirasi-Basin-Toplantisi-Ozet-Rapor-1.pdf>

Cinsiyet

İşçilerin yüzde 71'i erkek, yüzde 29'u kadınlardan oluşmaktadır

Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği 2017 araştırması kapsamında işçilerin yüzde 71'i erkeklerden, yüzde 29'u ise kadınlardan oluşmaktadır (Grafik 1). Bu sonuç Türkiye'de kadınların ücretli istihdam içindeki oranının erkeklere göre düşük olduğunu göstermektedir. Benzer bir biçimde Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Hane Halkı İşgücü Araştırmasına göre toplam istihdam içerisinde kadın ücretli çalışan sayısının oranı yüzde 31, erkeklerin oranı ise yüzde 69'dur.

Grafik 1: İşçilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

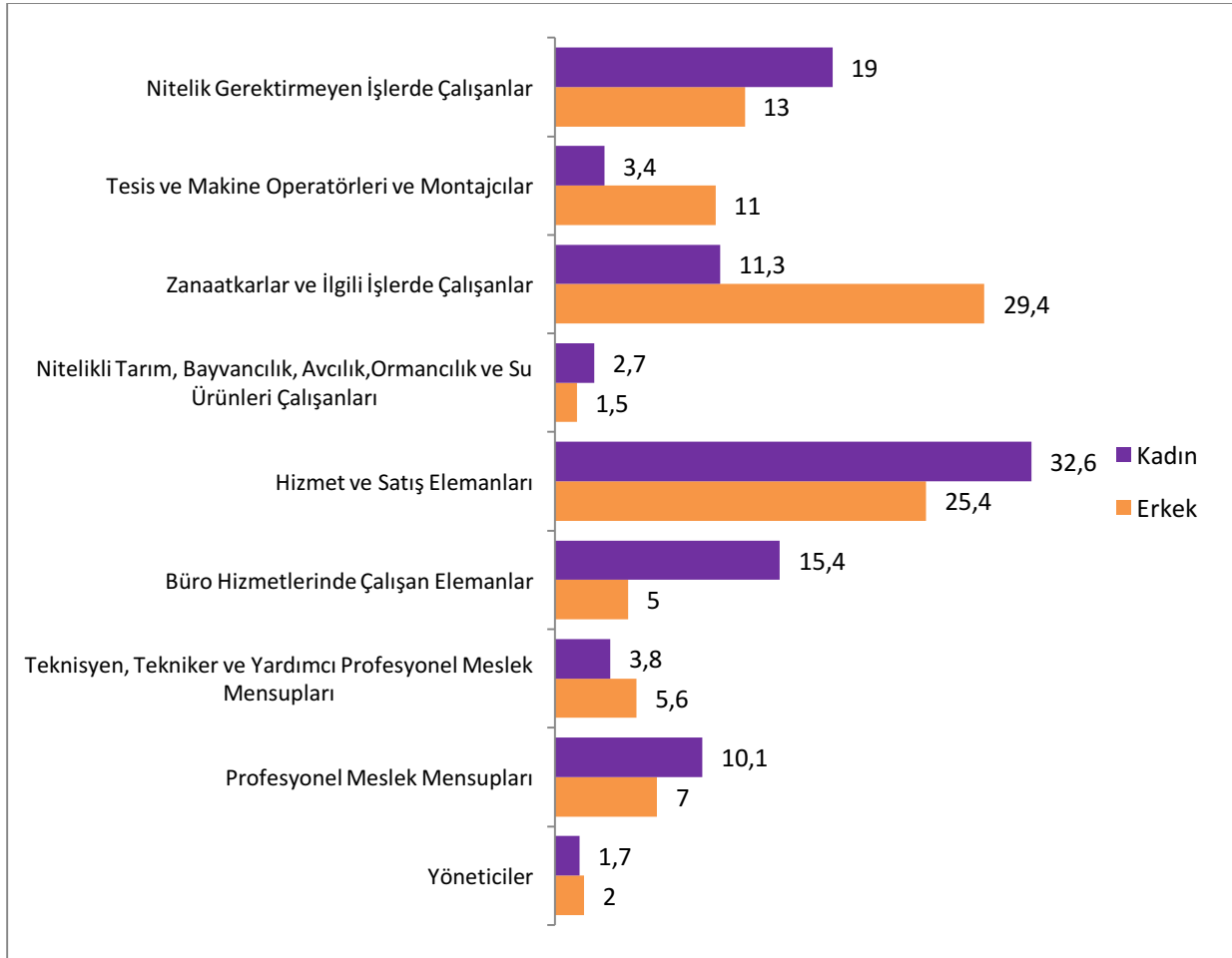

Türkiye'de "Kadın İş" Meslekler!

Kadınların yüzde 32,6'sı hizmet ve satış elemanı olarak çalışıyor

TÜİK verilerine göre Türkiye'de kadınlar en çok hizmetler sektöründe yer almakta, tarımda kadın istihdam azalmakta, sanayide ise sınırlı bir istihdam artışı gerçekleşmektedir. Benzer bulgu **Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği** araştırmasında da saptanmıştır. Araştırmaya göre Türkiye'de kadınların yaptıkları mesleklere bakıldığında esas olarak hizmetler sektöründe çalıştıkları görülmektedir. Araştırma sonuçları kadınların yüzde 32,6'sının, erkeklerin ise yüzde 25,4'ünün hizmet ve satış elemanı olarak çalıştığını göstermektedir (Grafik 2). Türkiye'de büro hizmetlerinde çalışan kadınların oranı yüzde 15,4 iken erkeklerin oranı yüzde 5'dir.

Grafik 2: Cinsiyete Göre Yapılan Meslekler (%)

Yardımcı profesyonel meslek gruplarında çalışan erkeklerin oranı yüzde 5,6, kadınların oranı ise yüzde 3,8'tür. Zanaatkâr ile ilgili işlerde çalışan erkeklerin oranı yüzde 29,4, kadınların oranı ise yüzde 11,3 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin yüzde 2'si yönetici olarak çalışırken, kadınların yönetici olarak çalıştıkları işlerin oranı yüzde 1,7 ile sınırlı kalmıştır. Araştırma sektörlerin, yapılan mesleklerin cinsiyete göre belirlendiğini, çalışma hayatında kadınlara yönelik işlerin cinsiyetleştirildiğinin devam ettiğini göstermektedir.

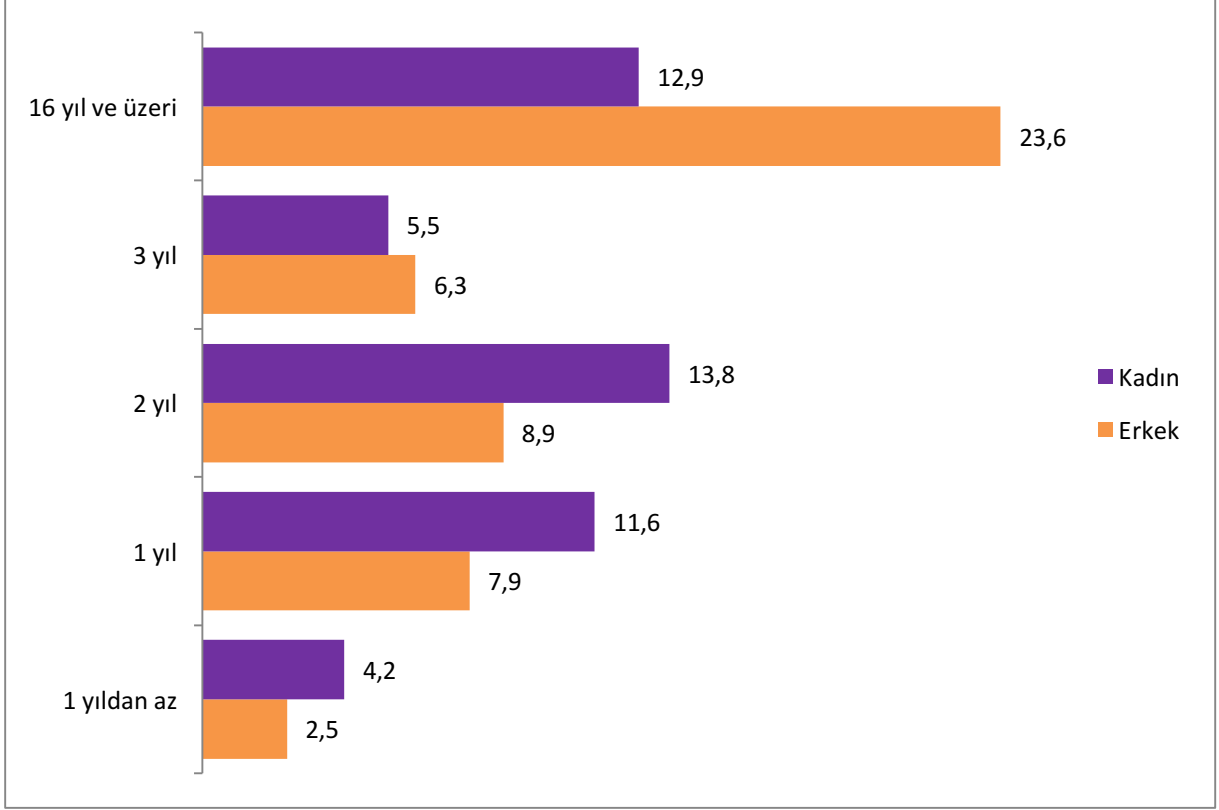
Kadınların Kıdem Süresi Erkeklerle Göre Daha Kısa

16 yıl ve üzeri kıdem süresine sahip kadınların oranı yüzde 12,9 iken erkeklerin oranı yüzde 23,6!

Kıdem süresi işçilerin ortalama ücretli çalışma süresidir. Araştırma sonuçlarına göre çalışma hayatında kalma süresi de cinsiyete göre değişmektedir. Araştırma çalışma hayatında 1

yıldan az süreli çalışan kadınların oranını 4,2 olarak göstermektedir. Aynı kıdem süresinde erkeklerin oranı ise yüzde 2,5'tir. Çalışma hayatında 1 yıl çalışan kadınların oranı yüzde 11,6, erkeklerin kıdem süresi oranı ise yüzde 7,9'dur. Kadınlar daha kısa süreli çalışmaktadır (Grafik 3).

Grafik 3: İşçilerin Kıdem

2 yıl istihdamda kalan kadınların oranı yüzde 13,8, erkeklerin oranı ise yüzde 8,9'dur. Öte yandan 16 yıl ve üzeri istihdama bakıldığında ise erkeklerin oranı yüzde 24'e yaklaşırken, kadınların oranı yüzde 13'te kalmaktadır. Bu sonuç kadınların işgücü piyasalarında erkeklere göre daha dezavantajlı olduklarına ilişkin bir gösterge niteliğindedir. Kadınların istihdamda kalma süresi erkeklere göre daha kısa ve süreksizdir. Genel olarak "kadın işi" daha düşük statülü, geçici, güvencesiz ve niteliksiz işlerden, buna karşılık "erkek işi" ise kadına göre daha sürekli ve güvenceli işlerden oluşmaktadır.

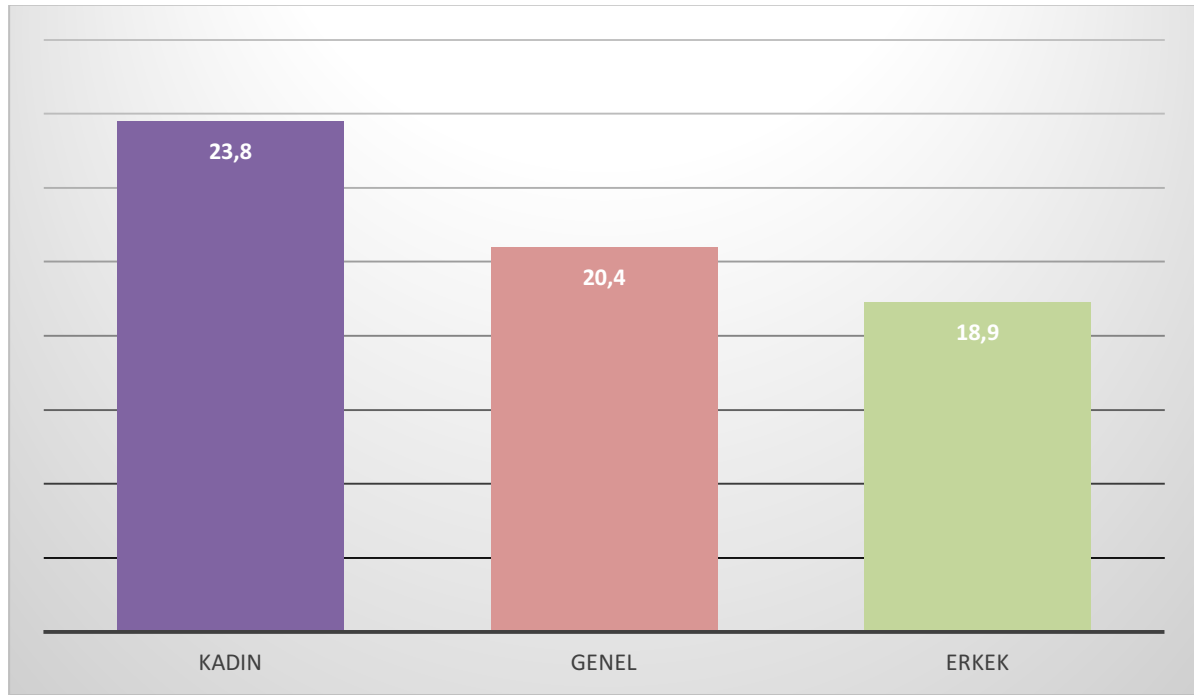
Kadınlar Arasında Güvencesiz İstihdam Biçimleri Daha Yaygın!

Kadınların yüzde 23,8'i güvencesiz istihdam biçimlerinde yer alıyor

Araştırmaya göre kadınlar arasında ücretli düzensiz/geçici çalışma erkekler göre oldukça yaygın. Kadınların yüzde 23,8'i taşeron çalışma, özel istihdam büroları aracılığıyla çalışma ve ücretli düzensiz istihdam biçimlerinde yer almaktadır (Grafik 4).

Genel ortalama bu oran yüzde 20,4 iken erkeklerde yüzde 18,9'dur. Kadınlar erkeklerden daha yaygın bir biçimde güvencesiz olarak çalışmaktadır.

Grafik 4: Cinsiyete Göre Güvencesiz İstihdam Biçimleri (%)

Bu durum kadınların çalışma yaşamında daha fazla örgütsüz olmasına, ücretlerin düşmesine, yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin derinleşmesine de yol açmaktadır.

Kadınların Çalışma Hayatındaki En Önemli Sorunları

Kadın işçilere göre çalışma hayatının en önemli sorunları düşük ücret, işsizlik ve sigortasız çalıştırılma

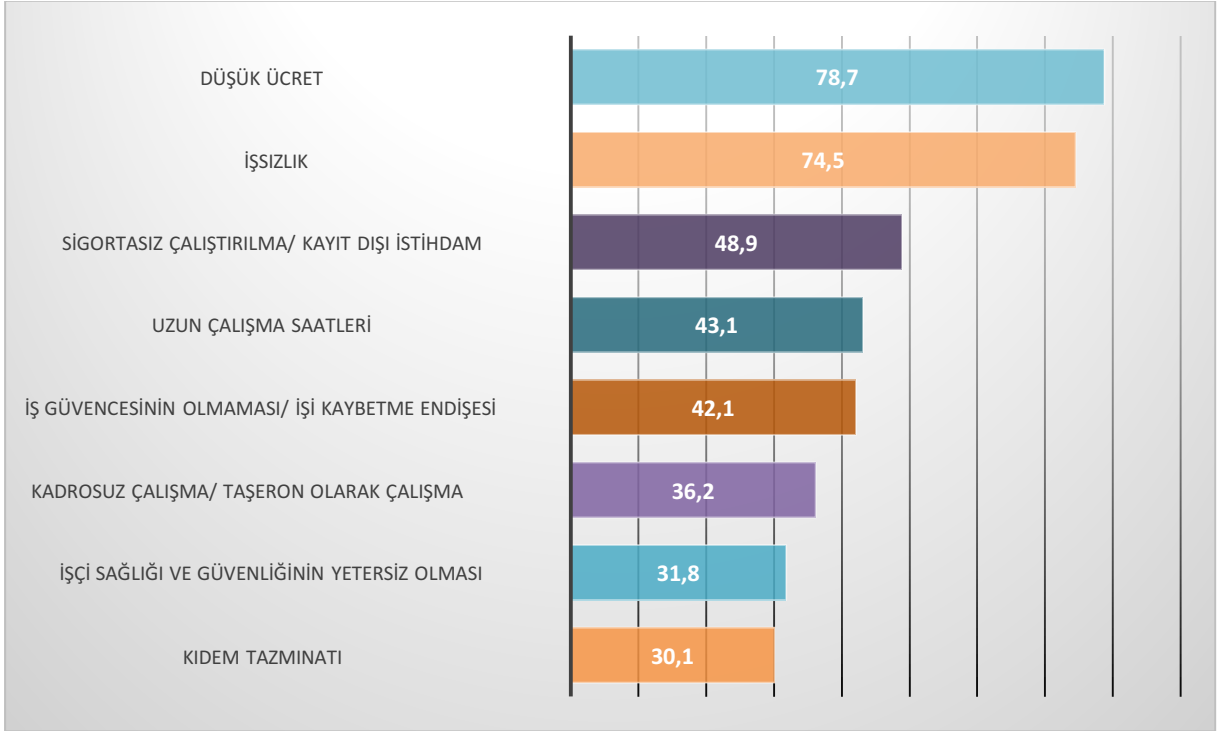
Araştırmaya göre kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları en önemli üç sorun düşük ücret, işsizlik ve sigortasız çalıştırılmadır. Kadın işçilerin istihdamda olmalarına rağmen işsizliği önemli bir sorun olarak ifade etmeleri yüksek kadın işsizliğinin bir sonucu olarak görülebilir.

Araştırmaya göre, kadın işçilerin yüzde 78,7'si düşük ücreti çalışma hayatının en önemli sorunu olarak belirtmektedir. Kadınların yüzde 74,5'i ise işsizliği çalışma hayatının en önemli ikinci sorunu olarak görmektedir. Uzun çalışma saatleri de yüksek oranda sorun olarak ifade edilmektedir. Kadınların yüzde 43,1'i çalışma hayatında uzun çalışmayı sorun olarak belirtmiştir (Grafik 5).

Öte yandan kadın işçilerin yüzde 48,9'u sigortasız çalıştırılmayı önemli sorun olarak ifade etmektedir. Bu sonuç çalışma hayatının en temel hakkı olan sigortalı çalışma hakkının ihlal edildiğinin göstergesidir. Bilindiği üzere sigortasız çalışma yalnızca sosyal güvenlik

haklarından mahrum olmanın ötesinde kadınların sendikal haklara erişmesine engel olması anlamına gelmektedir.

Grafik 5: Çalışma Hayatının En Önemli Sorunları (%)

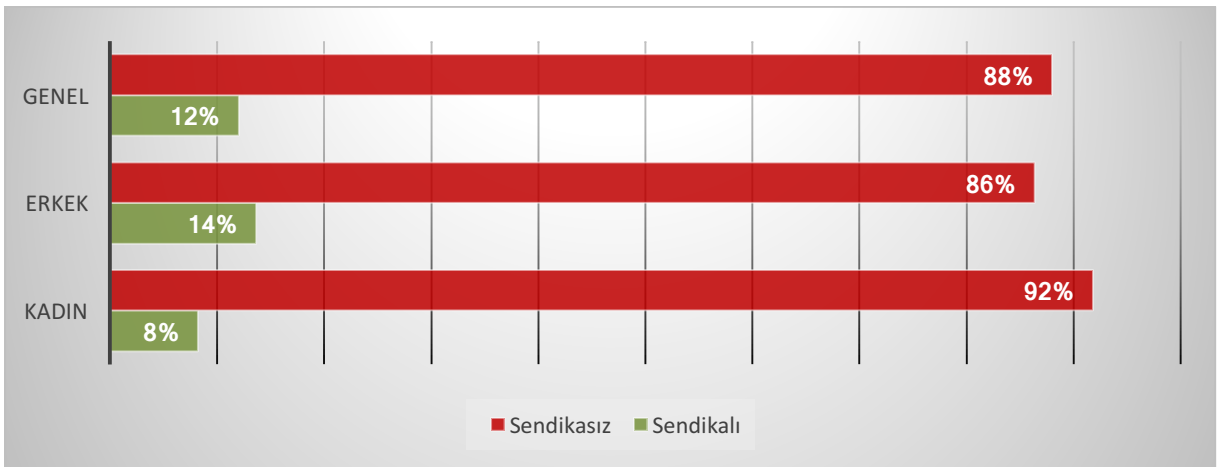

Sendikalaşma Düzeyi

Kadın işçilerin yüzde 92'si sendikasız

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın sadece kayıtlı işçileri esas alan verileri kadınların sendikalaşma oranlarının oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 6: Cinsiyete Göre Sendikalaşma (%)

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Dairesi (DİSK-AR)

6

Dikilitaş Mahallesi Eren Sokak No: 4, Beşiktaş-İstanbul

Tel: (0212) 291 00 05- 291 00 06- 258 19 66- 258 19 67 Web: disk.org.tr Eposta: diskar@disk.org.tr

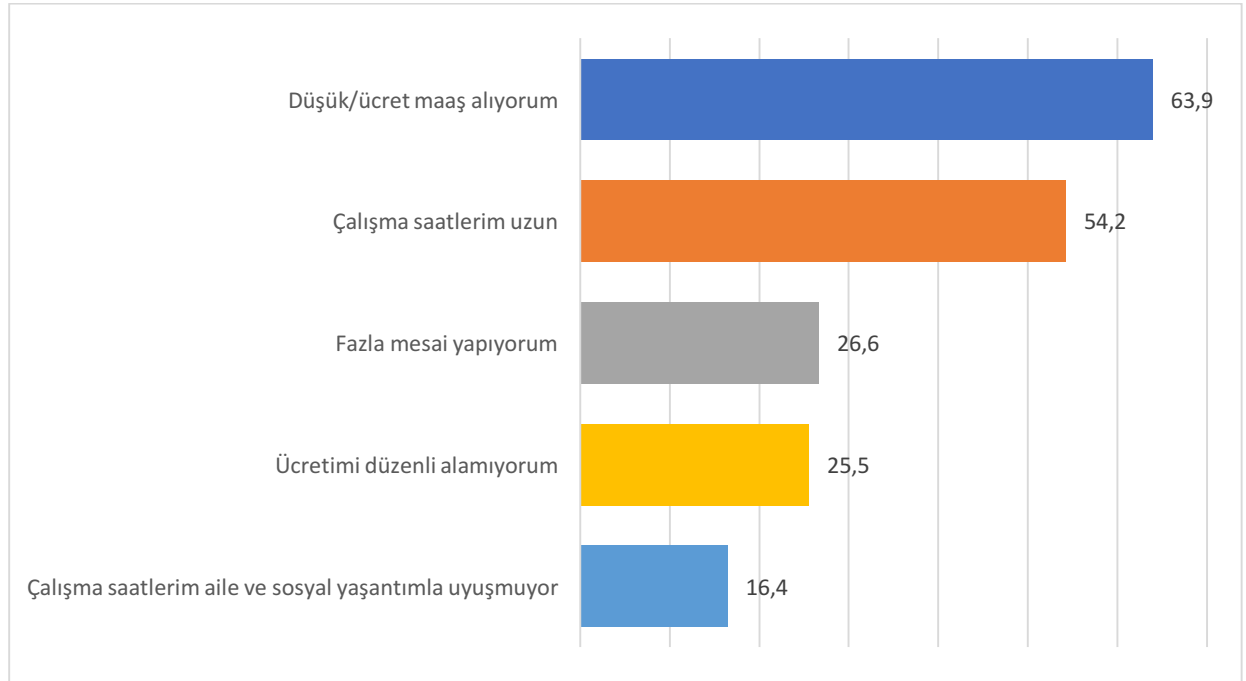
ÇSGB verilerine göre genel sendikalaşma oranı yüzde 12, kadınların sendikalaşma oranı yüzde 8, erkeklerin ise 14'tür (Grafik 6). Diğer bir ifade ile kadınların en az yüzde 92'si sendikasızdır. Bu oran kayıtsız kadın işçiler hesaba katıldığında daha da yükselecektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sendika üyeliği alanında da devam etmektedir.

Çalışma Saatleri Uzun, Ücretler Düşük

Düşük ücret ve uzun çalışma saatleri en önemli gelen memnuniyetsizlik nedenleri

Kadınların çalışma hayatından memnun olmama gerekçesinin başında düşük ücret gelmektedir. Kadın işçilerin yüzde 63,9'u çalışma hayatında düşük ücret aldığı için memnuniyetsiz olduğunu ifade etmektedir (Grafik 7).

Grafik 7: Kadınların Çalışma Hayatından Memnun Olmama Gerekçeleri (%)

Kadın işçilerin çalışma hayatından memnun olmamasının ikinci nedeni ise çalışma saatlerinin uzun olmasıdır. Kadınların yüzde 54'ü uzun çalışma saatlerinden dolayı çalışma hayatından memnun olmadığını belirtmektedir. Bu sonuç genel eğilimden bağımsız değildir. Türkiye'de çalışma süreleri OECD ve Avrupa Birliği ortalamasının çok üzerindedir. 2016 verilerine göre OECD ülkelerinde haftalık ortalama çalışma süresi 40,4 saat iken Türkiye'de 49,3 saattir (OECD, 2016).

Araştırma uzun çalışma sürelerinin en önemli nedeninin fazla çalışma olduğunu göstermektedir. Kadınların yüzde 27'si fazla mesai yaptığını belirtmektedir. Çalışma hayatındaki önemli diğer memnuniyetsizlik ise kadınların çalışma saatlerinin aile ve sosyal

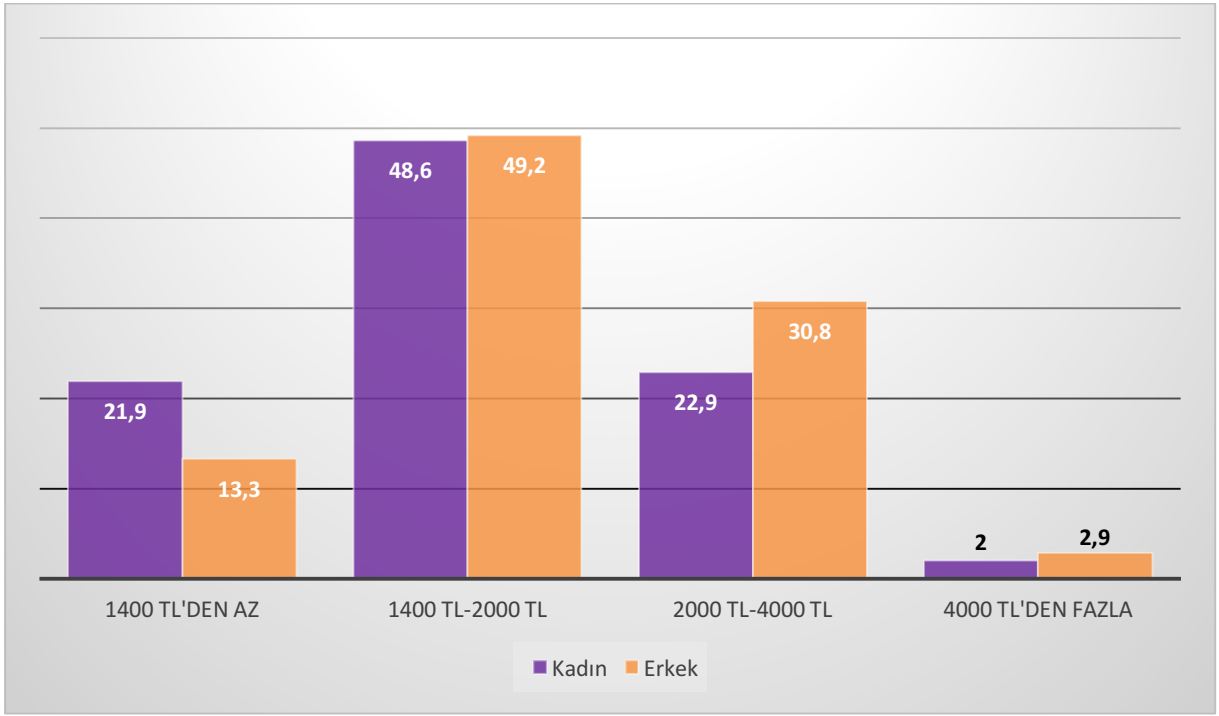
yaşantısıyla uyuşmamasıdır². Kadın işçilerin yüzde 16,4'ü çalışma saatlerinin aile ve sosyal yaşantısının uyuşmadığını söylemektedir.

Kadınlar Erkeklerden Daha Az Ücret Alıyor!

Kadın işçilerin aylık geliri asgari ücret seviyelerinde

Araştırmaya göre kadın işçilerin aylık geliri asgari ücret seviyelerindedir. Kadınların yüzde 48,6'sı 1400-2000 TL arasında ücret almaktadır (Grafik 8).

Grafik 8: Cinsiyete Göre Ücret Seviyeleri (%)

Erkeklerin ise yüzde 49,2'si 1400-2000 TL arası ücret almaktadır. Fakat cinsiyete göre ücret seviyelerine bakıldığında ise durum daha vahimdir. 2017 yılı için uygulanan 1400 TL asgari ücretten az ücret aldıklarını belirten kadınların oranı erkeklerden yüksektir. Kadınların yüzde 21,9'u 1400 TL'den az ücret aldıklarını belirtmektedir. Aynı ücret seviyesinde ücret alan erkeklerin oranı ise yüzde 13,3'tür. Asgari ücretten az bir ücretle geçinen kadınların oranı erkeklerden fazladır. Buna karşılık asgari ücret ile 2000 TL ve yukarı ücret aldığını belirten kadınların oranı erkeklerden daha düşüktür. 2000 TL'den az ücret alan kadınların oranı yüzde 70,5 iken erkeklerin oranı yüzde 62,5'tir. 2000-4000 TL arası ücret alan kadınların oranı yüzde 22,9, erkeklerin aynı ücret seviyesindeki oranı ise yüzde 30,8'dir.

² Araştırma kapsamında bu soru yer almasa da kadınların çalışma hayatından memnun olmamaları işyeri dışında aile içerisinde kadına yüklenen roller ile kadının emeğinin görünmez kılınması ile ilgilidir.

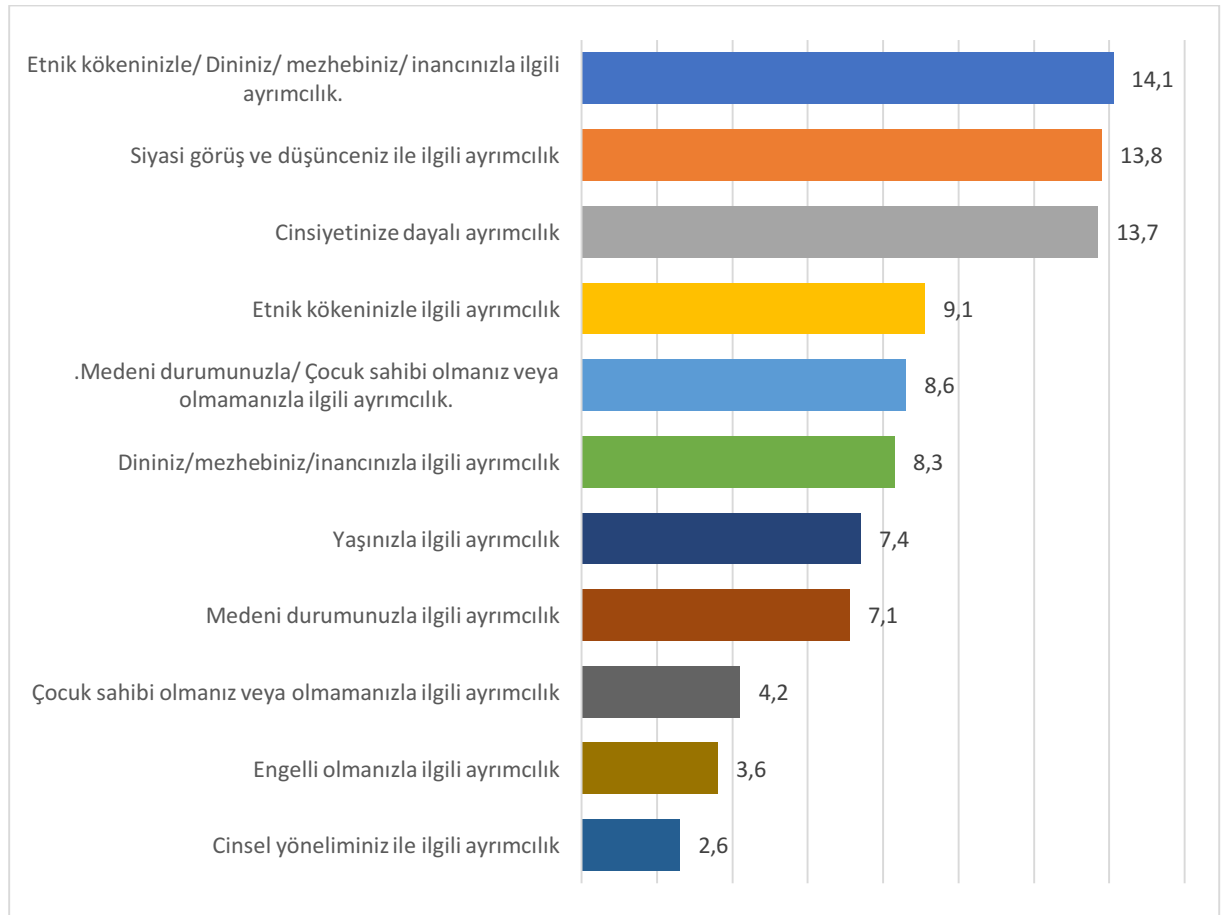
İşyerinde Kadın İşçiyeye Yönelik Ayrımcılık Yüksek!

Kadınların yüzde 13,7'si cinsiyete dayalı ayrımcılık yaşıyor

Ayrımcılık çalışma hayatında önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. İşyerlerinde hemen hemen bütün ayrımcılık türlerine rastlanmaktadır. Araştırma, çalışma hayatının her aşamasında cinsiyetin ayrımcı tutumlarda belirleyici olduğunu göstermektedir.

Kadınların yüzde 14,1'i etnik kökeni/dini/mezhebi ve inancıyla ilgili konularda, yüzde 13,8'i ise siyasi görüş ve düşüncelerinden dolayı çalışma hayatında ayrımcılığa uğramaktadır (Grafik 9).

Grafik 9: İşyerinde Ayrımcılık (%)

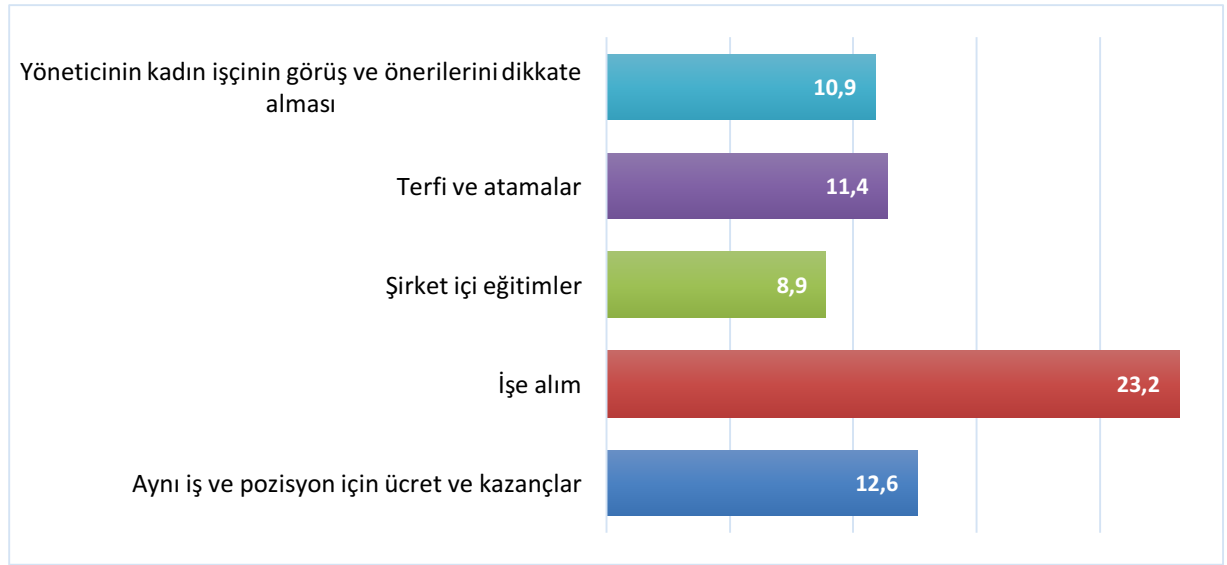

Kadınların yüzde 13,7'si cinsiyete dayalı ayrımcılık yaşamaktadır. Yüzde 8,6'sı ise işyerinde medeni durum/çocuk sahibi olma durumuyla ilgili ayrımcılık yaşamaktadır.

Kadınlar çalışma hayatının her aşamasında ayrımcı tutumları yaşamaktadır. Kadınların yüzde 23,2'si çalışma hayatının ilk aşaması olan işe alımda ayrımcılığa uğramaktadır. Aynı iş ve pozisyonlar için ücret ve kazançlarda ayrımcılığa uğrayan kadınların oranının 12,6'dır. Nitekim yukarıda ücret seviyelerini bölümünde kadın ve erkeklerin ücretleri arasında kadınların aleyhine açık bir fark olduğu görülmüştür.

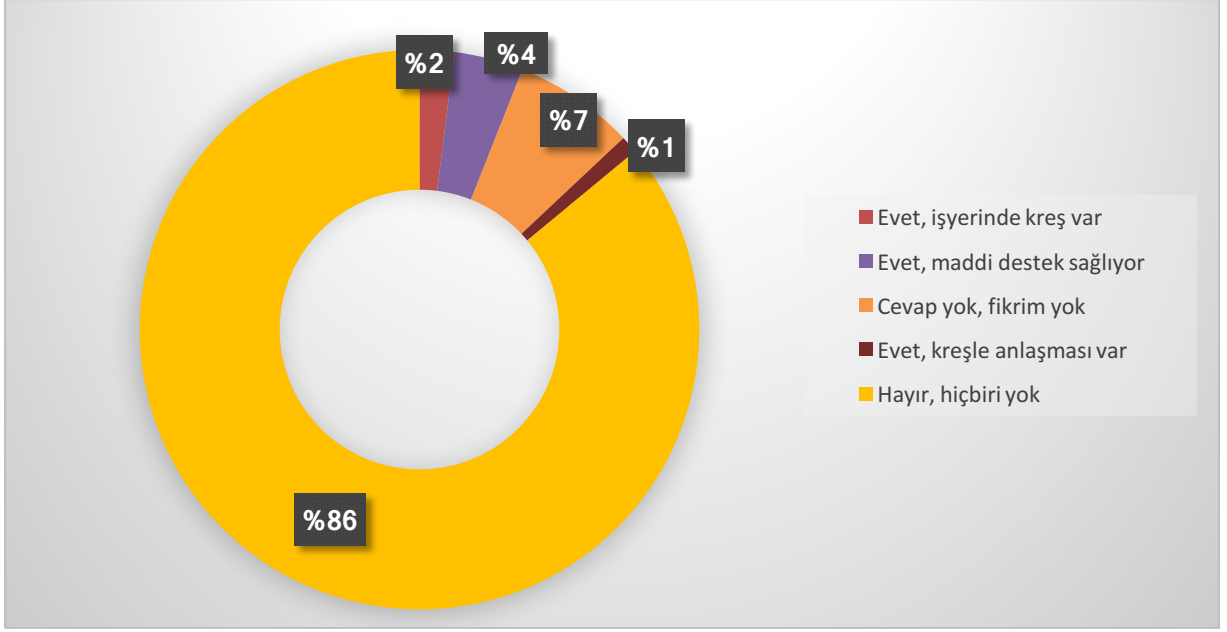
Kadınların terfi ve atamalarında ayrımcılık yaşadığını düşünenlerin oranı yüzde 11,4'tür. İşyeri yöneticilerinin kadın işçilerin görüşünü alması konusunda ayrımcılık yaşandığını düşünenlerin oranı yüzde 11'dir. İşçilerin yüzde 9'u şirket içi eğitimlerde kadınlara yönelik ayrımcılık yaşandığı görüşündedir (Grafik 10).

Grafik 10: İşyerinde Kadına Yönelik Ayrımcılık Olduğunu Düşünenler (%)

Kuşkusuz bu veriler ayrımcılık algısını ortaya koymaktadır. Ayrımcılık farkındalığının düşük olması nedeniyle bu oranların fiilen daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma sonuçları işyerlerinin kreş veya çocuk bakım konusunda da desteğinin son derece sınırlı olduğunu göstermektedir.

Grafik 11: İşyerinde kreş var mı?

İşçilerin sadece yüzde 2'si işyerlerinde kreş olduğunu ifade etmektedir. Kreş anlaşması ve kreş desteği ile birlikte işçilerin sadece yüzde 7'si işyerlerinde kreşle ilgili destek sunulduğunu belirtmektedir. İşçilerin yüzde 86'sı işyerlerinde çocuk bakım desteğinin olmadığını ifade etmektedir (Grafik 11).

İşyerlerinde kamusal ve nitelikli çocuk bakım hizmetlerinin yokluğu kadınların istihdama katılım düzeylerini düşürmekte, kadın işçilerin yükünü arttırmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye İşçi Sınıfı Gerçeği Araştırmasının kadınlara yönelik özet sonuçları kadınlara yönelik ayrımcılığın sürdüğünü ve kadınların en temel taleplerinin güvenceli istihdam olduğunu göstermektedir.

İstihdamda kalıcı artış ve ayrımcılığın son bulması için önerilerimiz:

- Kadın ve erkek arasında yaşanan ücret eşitsizliği giderilmelidir.
- Kadınların işe alım ve yükselmelerinde cinsiyetçi politikalardan vazgeçilmelidir
- Kadın istihdamının artırılması ve işsizliğinin azaltılması için işgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmeli, ev içi bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınmalıdır.
- Sendikalar, kadınların yoğun olduğu işkollarına ve istihdam biçimlerine yönelik örgütlenme modelleri geliştirmelidir.
- Kadınlara özgü görülen ev içi sorumlulukların çözümü için kamu politikaları hayata geçirilmelidir. Özellikle kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafından kreş,

gündüz bakım evi, hasta ve yaşlı bakım evleri gibi merkezler açılarak tüm kadın ve erkeklerin ücretsiz yararlanabileceği bir hak olarak tanımlanmalıdır.